

Locuinta Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

e in

Strat'a tragatorului [L5-
vésztoza], Nr 5.

Scrisorile nefrancate nu se voru primi decatu numai de la corespondentii regulari ai „Federatiunii.“
Articolii tramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalul politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esti Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Prețulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune . . . 3 fl. v. a
Pre șase lune . . . 6 „ „ „
Pre anulu întregu . 12 „ „ „

Pentru Romanii:

prea-întregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 16 „ = 16 „ „
„ 3 - 8 „ = 8 „ „

Pentru insertiuni:

10 or. de linia, si 30 or. taos'a timbrale pentru fiesce-care publicatiune separat. In locul deschis
20 or. de linia.
Unu esemplariu costa 10 cr.

Pest'a, 6/18. oct., 1871.

Situatiunea in Cislaitani'a a ajunsu la culmea expansiunii, si totu omulu privesce cu neincredere la partea cealalta a imperiului absurdic, acceptandu cu nerabdare sè veda rezultatulu finale alu crizei ministeriale si constitutionale devenita de câte-va dle forte acuta. Dupa scirile ce le primim d'in Vien'a, d'lele cancelariului imperialu Beust sunt asiè d'cundu numerate. Si nu e neci una mirare, cà-ci dlu Beust d'in capulu loculu n'a fostu multumitu cu acordarea facuta noueloru reforme constitutionale ale ministeriului Hohenwart, ce'a ce lu pusee in pusetiune, dupa foile unguresci si nemtiesci, a fi aproape sè-si dèe chiaru demisiunea. De candu cu scen'a scandalosa petrecuta in aula universitatii vieneze cu ocaziunea instalarii rectorului — cunoscuta onorab. nostri cetitori d'in rubric'a telegrameloru — rumperea intre Beust si Hohenwart deveni eminenta, si acum'a se accepta sè decida monarculu intre acești doi barbati de stat, precum se vede, cu principie de totulu opuse. Numai începe neci cea mai mica indoielea, cà directiunea politice interne inaugurata de cont. Hohenwart e incompatibila cu politic'a esterna a lui Beust. Pusetiunea in carea se inteniunea a aruncà pre nemtii d'in Cislaitani'a stà in contradicere cu politic'a de amicitia inaugurata facia de Germani'a; drepturile ce au a se accordà slaviloru, vinu in colisiune cu pondulu ce se atribue amicitiei politice cu Itali'a si Germani'a, amicitia îndreptata mai alesu contr'a slavismulu si a estinderii lui. Dar' criteriulu neintelegerii intre acești doi barbati de stat ai Austriei sunt adresa si elaboretele dietei boeme, — prin cari dlu de Beust si-vede periclitata monstruos'a sa opera — dualismulu. Ce'a ce scim pàna in momentul presinte despre crizea d'in Cislaitani'a sunt urmatoriele: Majestatea Sa, se comunica d'in Vien'a, primi in audientia sambet'a trecuta mai antâu pre Hohenwart, apoi mai tardu si pre Beust. Hohenwart raportà monarculu despre pusetiunea sa facia de articolii fundamentali ai cehiloru. Cont. Beust atinse si intemplanca d'in aula universitatii, si trecundu la meritu afacerii dede expresiune ingrigirei sale suscitata prin elaboretele cehiloru. Elu dechiarà, cà sistemulu inauguratu prin elaboretele cehiloru nu e compatibilu neci cu dualismulu, neci cu pusetiunea de putere a monarcei, si terminà cu asigurarea, cà elu, cà consiliariu alu coronei, si-a implinitu numai detorint'a, desfasurandu, fara reserva, Majestatii Sale parerea si ingrigirea sa facia de punctulu presinte de convertire. Majestatea Sa, multumindu ministerulu seu pentru aceste descoperiri, promise cà va cumpeni de nou întregu operatulu de impacatiune alu cehiloru d'impreuna cu ingrigirile exprimate ale cancelariului seu.

Pre cum se vede, in d'lele mai de aproape se va decide sortea monarcei. Majestatea Sa nu a sanctionatu inca rescriptulu de respunsu la adresa dietei boeme, si asiè opera de impacatiune a cehiloru a stagnatu, era expansitatea situatiunii si-a ajunsu culmea. — Sambet'a trecuta se inchiarà tote dietele d'in Cislaitani'a, afara de diete galiciana si cea boema.

Cestiunea vamale a Alsaciei si Lorenei s'a resolutu definitiv. Diuariulu „Independint'a belgica“ comunica unu raportu lungu despre negociarile intre ministrulu francesu de finacie Pouyer-Quertier si cancelariulu nemtiescu Bismarck. Dupa comunicatulu diuariulu numitu, pre venitoriu voru esiste doue conventiuni, un'a privitoria la regularea cestiunii vamale, si cealalta despre resolutiunea cestiunii financiare. Cea d'antâu va fi pre depinut identica cu propunerile facute de presedintele republicei francesce, cari consistèau in retragerea art. 3. d'in conventiunea votata de Adunarea nationala, articulu care stipuleza reciprocitatea pentru productele francesce importate in Alsaci'a si Loren'a. — Alergile consiliuriloru generali avura locu in 8. l. c. in Franci'a întreaga, dar' despre rezultatulu lor nu primiramu inca neci una scire positiva. Dupa una depesia a diuariului „Times“ s'ar fi alesu 420 radicali, 280 legitimisti, 370

bonapartisti si 1870 republicani si liberali-conservativi. — Dupa scirile mai recinti ce le primiramu d'in Franci'a, cabinetulu francesu, devenitu incompletu prin marea repentina a ministrulu de interne Lambrecht s'a întregitu in modulu urmatoriu: Lefranc a primitu portfoiulu ministeriului de interne si Périer pre alu comerciului. Ministeriele d'in Versali'a acu pregatiri mari spre a se mutà in Parisu.

In 16. l. c. se deschise Reichstag-ulu Germaniei prin unu discursu de tron. Imperatulu d'fice in discursulu seu cà ocupatiunea principale a Reichstag-ulu e regularea bugetulu imperialu; mai departe promite eliberarea singurateceloru state federative de la contributiunile ce aveau a le prestà pàna acum'a pentru scopuri imperiali, avendu a se întrebuinti de aci înainte pentru acestea scopuri una parte d'in desdaunarea de rebelu, pentru cà estu-molu sè se creeze unu reportu normale intre economi'a imperiului si între ce'a a membriloru sei. Discursulu de tron si-esprime parerea de reu, cà nu s'a potutu statorf la tempulu seu bugetulu pentru administratiunea armatei nemtiesci, si cem cà Reichstag-ulu sè estinda si preste anulu venitoriu periodulu de transitiune, statoritu prin constitutiunea imperiala pentru bugetulu militariu; bugtulu ce se va presintà nu cere de la statele federative contributiuni mai mari, decâtu cum au fostu cele de pàna acum'a. Numerandu apoi proiectele de legi cari se voru presintà Reichstag-ulu, discursulu de tron impartiesce, cà imperatulu, incredintiatu despre consolidarea reporteloru interne d'in Franci'a, a ordonatù inca de pre acum'a evacuarea departeminteloru, a caroru-a ocupatiune, dupa conditiunile pacii, avea sè dureze pàna in maiu 1872. In fine tarulu amintesce despre reportele amicale esistente între Germani'a si monaci'a ostrunguresca de pre tempulu conveniriloru de asta vera in Gastein si Salisburgi'a.

Bucovina. Una telegrama a „Nouei Presse lib.“ d'in Cernauti, cu dat'a 6. oct. a. c. anuncia cà in adresa camerei acestui ducatu se d'fice „Adunarea provinciale saluta aprobandu staturintiele de impacatiune si assecuredia fara de reserva spriginirea sa ministeriului. Bucovina inse speredia si pentru sine assemene drepturica si pentru cele lalte provincie.“ Telegram'a adauge: cà minoritatea adunarii provinciale, cu ocaziunea desbateriloru a supra adresei, fissata pre 7. oct. probabilmente nu va luà parte la votisare. Miscamintele autonomice cari, spre multumirea nostra, se ivesu in acèsta parte sfasiata d'in ereditatea lui Stefanu cellu-mare, merita tota atentiunea nostra. Fratii Bucovineni sè nu remana numai la „spressiunea sperantie“ ci sè cera cu intefre si perseverantia autonomi'a deplina pentru tierisior'a lor, staruindu d'in tote poterile a revindicà patriei loru caracterulu ei romanescu, care l'avuse, si care nu numai ei, ca fii buni ai patriei, n'ar fi trebuitu sè-lu lasse a se perde, dar neci guvernulu de Vien'a intru interesulu seu propriu n'ar fi trebuitu sè-lu sacrifice, prin centralisatiune, ruteno-polonismulu. Guvernulu austriacu a tinsu a germanisà acèsta tiera romanescă prin poloni si ruteni, pre cari i credea destullu de germanisati, dar in locu d'a-si ajunge scopulu a deschisu calle rutenismulu, care prin identitatea ritulu besericescu au facutu multa stricatiune elementulu romanescu, fara cellu mai micu folosu pentru germanismu. Asiè lucra guvernelle orbite. Acum biet'a Bucovina pentru revindicarea autonomiei sale si pentru recascigarea caracterulu seu cellu vechiu va avè sè lupte cu amaritiune nu numai in contr'a veneticiloru nemti si ruteni, fii vitregi ai sei, ci chiaru si in contr'a fiiloru sei proprii degenerati prin uneltirile straine si prin abderitismulu marsiavulu seu pastoriu sufletescu, care unulu au facutu mai mare stricutiune romanismulu in Bucovina decâtu toti veneticii nemti si ruteni immigrati de la 1777 pàna in diu'a de asta-di.

Acum candu nemtii si rutenii lupta pentru constitutiunea imperiala si contr'a federalismulu, lupta totudata contr'a autonomiei ducatului, sperandu cei-a germanisarea, era cesti-a rutenisarea Bucovinei. Ce alta va sè d'ca telegram'a d'in Cernauti, carea anuncia cà cetatienii fecera ovatiuni (serenada) burgermaestrulu Cocianowschi (dora candu-va Cocianu seu Cocianescu, precum Lucescu d'in Lucescu, Olinschi d'in Olescu, Ciuperociu d'in Ciuperea, si altele una suta si miie) pentru aperarea constitutiunii imperiale? Ce alta insemna program'a acestui Cocianowschi si a partesaniloru sei, de a sustienè constitutiunea imper. si de a combate adresa majoritatii, carea cuprinde tendintie autonomice si spriginirea staruinteloru federalistice a le ministeriului Hohenwart? de nu vointi'a d'a sustienè statulu quo si d'a impededà astu-felu prosperarea Bucovinei si renascerea romanismulu in viatu la 1848. Dar' o minune! totu acèi Cernautieni si totu atunci facu, ovatiuni (dupa Cocianowschi) si Dlu Eudossiu H o r m u s a c h e, carele inca striga „Hoch!“ (Vivat!) constitutiunii. Daca n'am cunose meritele illustrei familie (de care se tiene D. E u d o s s i u) pentru regenerarea romanismulu in Bucovina, daca n'am crede tare cà dsa tiene la traditiunile familiei sale, la prosperarea natiunii sale, atunci ni s'ar sfasità inim'a de dorere candu am fi siliti a crede macaru pre unu minutu in complicitatea dsale cu d'allu de Cocianowschi et consortes, — noi inse ni potemu splicà bine diferenti'a ce existe, ce trebe sè existe între unu Hormusache si între unu begiunariu d'allu de Cocianowschi. Acestu-a tinde a sustienè constitutiunea imp. in statulu quo, ne-admitendu concessiunile facute Cehiloru, adeca drepturile autonomice si inaugurarea federalismulu, era D. H o r m u s a c h e sustienendu constitutiunea intiellege libertatile constitutionali, de la cari neci unu romanu nu se pote abate, dar' dsa nu numai admite ci cere autonomia pentru Boemi'a, cà-ci d'aici va resultà neaperatu si autonomi'a Bucovinei, ba mai multu! va resultà, si inca in scurtu tempu, „a u t o n o m i a T r a n s i l v a n i e i“ si drepturi nationale pentru Romanii si Slavii d'in regatulu Ungariei.

Mare multumire avemu noi asta di, cari dupa inaugurarea dualismulu suscepusem lupta sub flamur'a „federalismulu“ d'cundu „dualismulu este primulu passu spre federalismu, seu de nu, apoi de siguru este ultimulu passu spre dissolutiunea imperiului!“ Asta-di vediendu staruintiele federalistice de d'ncolo, le vedemu, le pipaimu stracurandu-se si de d'ncoco. Sè traiesca federalismulu aplicatu in ambele parti a le Monarcei Absburgice! sè traiesca toti cei ce credu in puterea adevurulu si a dreptatii si lupta cu perseverantia ce dà putere convictiuniloru si principiloru solide si sanetose! Sè traiesca Autonomi'a Transilvaniei!!

C a t. C e n s.

Academii'a Romana

Raportulu comisiunii insarcinata cu cercetarea lucruriloru delegatiunii in cursulu anulu 1870-71.

(Fine.)*

In modulu acestu-a care, precum scim, a aflatu resnetu in multe ale nostre siedintie, si cu mesur'a luata de societate cà in acelu-a-si tempu cu tomulu primu de la liter'a A. sè începa a se tipar' alu doilea tomu de la liter'a I., comisiunea dvostra este pre convinsa, cà la anulu vomu poté avè tiparita mare parte atatu d'in proiectulu de Dictionariu, câtu si d'in Glosariu.

Respondirea acestui proiectu cu midiloculu de abonamente prin anumiti colectanti, comisiunii d-vostre i se pare nemerita intr'atatu, in câtu societatea dorese a avè observatiunile literatiloru romani a supra lucrării Dictionariulu.

Scim cà in sensulu conclusulu societatii d'in siedintia de la 19 augustu 1869 „toti literatii romani sunt invitati a dà concursulu lor la elaborarea dictionariulu limbii romane“ si ce modu pote fi mai eficace pentru acèsta

* Vede Nr. trecutu alu „Federat.“

dificila lucrare, de câtu acelu-a d'a avé lumenele binevoitorilor nostri literati d'in tote părțile locuite de Romani ?

La punctulu acestu-a, unde vorbim despre dictionariu si unde onorabil'a delegatiune in reportulu seu dice că „de la d. Molnaru d'in Moscu'a n'a primitu respunsu despre dictionariulu romanu, ce s'ar fi aflandu intr'un'a d'in bibliotecale de acolo,“ comisiunea d-vostra este de parere că: relatiunea ce, conformu conclusului societății d'in sedintia de la 4 septembrie 1870, delegatiunea a inceputu cu d. Molnaru, se se continue prin unu a nume membru alu societății, care s'ar insarcina cu acest'a.

IV. Trecundu acum'a la personalulu societății, comisiunea d-vostra, că si onorabil'a delegatiune si că si d-vostra, domni membri, semte cu tota profund'a dorere perderea unui-a d'in demnii si meritatii nostri colegi, a d-lui Alexandru Hurmuzachi, si delegatiunea a fostu fidelele nostru interprete, candu in numele societății s'a adresatu familiile repositului esprimendu sentimentele de profunda intristare si dorere a nostra a toturoru.

Comisiunea d-vostra mai adauge, că societatea se-si esprime condolentia sa in modu solemn, luandu actu in procesulu verbale despre acestu casu atatu de tristu.

Ni pare reu, că impregiurări necunoscute noe, credemu inse destulu de grave, nu i permitu d-lui V. Alesandru a mai face parte d'in societatea academica romana. Acesta societatea a fostu totu-de-un'a gelosa d'a avé in sinulu seu pre scriitori romani cari prin geniulu lor au sciutu se manuesca atatu de dulce limb'a romana.

Comisiunea d-vostra, d-loru, vi propune a numi pre d. V. Alesandru membru onorariu alu societății.

Nu mai putiemu ni pare reu, că d. M. G. Fontaninu abié alesu, a anuntiatu că starea sanetății nu-i permite a primi numirea.

Si mai multu inca, trebe se regretamu, că starea sanetății a prè demnului nostru colegu, reverentia sa parintele canonicu T. Cipariu, nu-i permite acum de căti-va ani incoce a luá parte la sesiunile anuale ale societății. Domni'a sa, cu lumenele sale, cu vast'a sa eruditie ar fi usiuratu si inaintatu multu lucrările societății. Sè speramu, precum si dorimu, că in sesiunile viitore nu vomu mai avé a deplange acesta semtita lipsa.

Prè santia sa parintele Melchisedecu, ocupatu cu afaceri urginti ale eparchiei, nu pote luá parte la sesiunea anului curentu. Fia, că la anulu se-lu potemu salutá cu totii in sinulu societății nostre.

V. Prin cele espuse in reportulu onorabilei delegatiuni despre personalulu societății, remane constatatu, că „numerulu membrilor actuali ai societății s'a redusu la 17.“ Delegatiunea dice, „că remane la societate că, de va aflá de lipsa si dispune de midiloce, se maresca acestu numeru in sensulu art. VIII d'in statute.“

Acestu articlu dice: „societatea este in dreptu d'a-si immulti „dupa impregiurări“ numerulu membrilor sei actuali.“ Ei se voru luá „cu respectu la specialitati“ d'in tote părțile locuite de Romani.

Cestiunea de immultirea membrilor societății s'a agitatu in totu anulu, la fia-care sesiune. Totu-de-un'a s'a datu espressionu dorintiei d'a immulti membrii. Nu mai pucinu o dorimu si acuma; dar' o dorimu cum ni dice legea, statutulu nostru, cu respectu la specialitati. Sectiunea filologica este infintiatu, si dispune de midiloce

destulu de considerabile. Sectiunea istorica ste asemenea infintiatu; dara ce alte midiloce are ea aara de modestele economie d'in subventiunea de la Statu? Statutele nostre prevedu una a trei'a sectiune a sciintieloru naturale. Comisiunea d-vostra dorece infintierea acesti sectiuni; si daca ar veni a vi propune immultirea membrilor societății, ea n'ar poté se vi o propuna, de câtu numai cu respectu la specialitatea sciintieloru naturale; dara si atunci vi-ar recomandá, domni mei, a cugetá seriosu a supr'a midilocoilor, d'in cari se se sustiena, se se alimentze acea sectiune in lucrările sale; si noi credemu, că chiaru aceste midiloce sunt impregiurarea de care ni vorbesce articulu ce mai susu amu citatu d'in statutele nostre.

Numai astu feliu s'ar pté completá societatea academica romana in sensulu statuteloru ei!

Dara, pana candu membrii societății, fara distinctiune, dica se tienu de un'a seu cea-lalta sectiune in fiintia, sunt ocupati cu lucrarea principale a societății, cu elaborarea Dictionariului; pana candu sectiunea istorica abié a inceputu, si nu dispune de câtu de cde mai modeste midiloce materiale; pana candu sectiunea sciintieloru naturale nu esiste nici in asemenea impregiurări, comisiunea d-vostra abié ar poté cutezá se vi propuna in sesiunea presinte immultirea membrilor actuali ai societății.

VI. D. secretariu generale, in reportulu delegatiunii ni spune, că prin d. Stenstrup, secretariulu societății regale de sciintie d'in Copenhaga, delegatiunea a primitu pentru bibliotec'a societății nostre câte-va tipariture ale societății regale, si că onorabilele nostru colegu V. A. Urechia asemenea a donatu in cursulu anului mai multe cărți bibliotecei nostre.

Comisiunea constatá, că onorabil'a delegatiune n'a inardiatu a esprime, in numele societății, multamire acelor domni donatori; si credemu superflu d'a mai adauge, că si aci că si in alte casuri asemenea se va aplicá conclusulu luat in generale de societate, d'a se trece cărțile daruite intr'unu catalogu, si a se publicá in analele societății d'impreuna cu numele donatorilor.

In cele espuse pana aci, comisiunea d-vostra a terminatu esaminarea a supr'a pinteloru, câte prin reportulu delegatiunii i s'au datu in ceretare.

Nu potemu inse terminá reportulu nostru mai inainte d'a mentioná doue lucruri, ce nu se vedu atinse in reportulu delegatiunii nostre.

VII. Comisiunea, domnioru, ar fi doritu, credemu, că si d-vostra, se cunosca starea bibliotecei nostre, cum se afla ea asta-di. Cá s'o potemu cunosce in modu oficiale, nu facemu alt'a de câtu se propunemu ceea ce s'a urmatu si anii trecuti: se numiti una comisiune speciale, care se esamine starea bibliotecei nostre, si se reporteze societății in sedintia plenaria.

Totu-de-una-data comisiunea d-vostra este de opiniune, că delegatiunea se fia invitata că in reporturile sale viitorie se releve si acesta parte a arierii societății nostre si se ni spuna inaintarea si progresulu in cursulu anului si starea ei reale la fia-care sesiune.

VIII. Comisiunea d-vostra si scie, si d-vostra sciti impreuna cu ea, că dupa regulamentulu despre atributiunile delegatiunii, că „are d'a tiené celu pucinu doue sedintie pre luna“; scimu si aceea, că delegatiunea are preste anu destule lucrări in sarcina sa: dara chiaru pentru acés-

t'a, si pentru că societatea se scia apretiu si mai bine activitatea delegatiunii pre de un'a parte, si pre de alt'a pentru controlulu bugetariu: comisiunea d-vostra este de parerea, că delegatiunea in raportulu anuale, se consemne numerulu sedintieloru sale de preste anu si se espuna daca nu tote, dara celu pucinu conclusiunile cele mai momentose ce a luat in fia-care sedintia.

Acestea sunt, domniloru, consideratiunile si conclusiunile la cari comisiunea d-vostra a ajunsu in urm'a cercetarilor sale a supr'a reportulu delegatiunii.

Avemu onore a vi le presintá in resumatu prin reportulu de facia, si vi le supunemu cu totu respectulu apretiatii d-voastre.

Bucuresci, 23 augustu, 1871.

Raportore I o s. H o d o s i u.

De pre malulu stangu alu Somesului.

Frata, ne frate, dar' brandi'a-i pre bani.

Adunarea generala pentru fondulu teatrului nationalu romanu — precum scimu cu totii d'in diuariele romane si d'in conclusulu d'in anulu trecutu alu adunării gen. ad hoc — erá se se tienu estempu in Satmariu; si pentru acesta adunare ni-se si propusera câte-va terminari d'in partea comitetului gen., d'intre cari DD. Ales. Ferentiu si V. Fabianu — cari deodata au fostu si urdătorii adunării respective — dupa-ce nu potura corespunde neci macaru in parte terminulu capetat d'antáiu, alosera dupa placu, că tganulu in perele cele moi, pana in urm'a urmeloru au satoritu că de siguru terminulu de 28. sept. s. n.

Astfelu standu deci treb'a, DDloru au trebuit se se folosésca atatu de tempulu scumpu, câtu si de tote ocaziunile bine venite, numai că lucrulu inceputu de DDloru se succéda câtu de bine; va se dica: că adunarea gen. provocata de DDloru se reésa câtu mai splendidu. — Vederemo.

Se apucara deci la lucru, si numai decatu formara unu comitetu sub presidiulu binemeritatulu barbatu Rdismulu Dnu Ioanu Darabantu, protopopu si can. on. d'in Vetsiu; de notariu s'a alesu D. Ferentiu, éra de cassariu Vas. Fabianu, langa care, p e n t r u m a i m a r e a c u r e t é t i a ! s'a alesu de controloru celu mai intimu amicu alu Dnu, cu numele Fabianu Laczi, candidatulu de ablegatu d'in 1865. — Constituindu-se astu-feliu comiteula, s'a sufulcata cu rara barbatia la agende, esplicandu publiculu intru adiusu ce este vis rerum gerendarum; si a tienu adunari preste adunari, si anume: in Satmariu, Vetsiu si pre urma in Seini, d'intre cari, cést'a d'in urma merita mai tare atentiunea nostra; de ora-ce in acést'a primiramu antái'a-si data scirea neplacuta, că adeca d'in nescari cause cuviose neci terminulu de 28. sept. nu se va tiené. Inse astea aru fi cum aru fi, fara este interesanta acesta adunare mai vertosu si pentru acea, pentru că aici amu auditu cetindu-se prim'a ora prin dlu notariu si afirmandu-se si prin DDnii cassariu si controloru, că banisiorii incassati ad hoc facu degiá o sumulitia frumosa de 3—400 fl. v. a., si acést'a e ce ne intereséda pre noi mai tare, „quia hic est vis rerum gerendarum!“

Nu scimu, candu se va tiené acea adunare, ori că tiené-se-va seu ba estempu in Satmariu, seu numai de alta data, atát'a inse scimu, că: banisiorii nostri in sum'a mai susu indicata si edufumusieli in punga

FOSSORIA

Archeologia.

(Urmare)*

In periodulu mai alesu. de candu Dacia se sculara contr'a Bastarniloru, cari inundasera tier'a lor veniti d'in Gallia preste Alpi si i tiranisara aproape duoi seculi; in periodulu mai alesu de candu Dacia se sculara contr'a Bastarniloru cu Boerebiste in capulu lor, cu care batura tote poporele ce i incongiurau si inchisera de tote părțile remasiti'a Bastarniloru prin vâile aduncate ale Carpatiloru, de unde nu mai potura esi de câtu strecurandu-se cu mari nevoie prè pucinu la marginea Carpatiloru spre Sarmati'a, unde dominá marele elementu celtu; de la Boerebiste, pre care numai valorea lui Octavianu Augustu l'a opritu a-si duce Dacia pana unde si-a dusu Bren Gallii sei; in periodulu acestu-a Dacia si-au fiertu si contopitu tote elementele d'in cari se compuneau si s'au facutu poporu omogenu, Dacia; care poporu s'a amestecatu mai in urma cu coloniile romane poligene si au traitu astu-felu pana candu, parasindu acestu amestecu Aurelianu, s'a contropitu de cátra Goti si Sarmati, in care si acesti-a d'in urma éra-si erau elementu celtu, si i-a gasitu astu-felu Constantinu la inceputulu seculului IV. Sub desfrinatulu Thiber inse candu Dacia érau forte puternici, daca vrajb'a civile nu intrá in Dacia, negresitu că Dacia nu s'aru fi marginitu a predá numai coloniile romane d'in drépt'a Dunarii in pana Marea-Negra si cele pre laturele Mării-Negre [pana in Bizanti'a, pre cari trebuia se le parasésca d'in stapanirea lor sub care le adusesse Boerebiste, ce nu mai traia acum.

Elementulu celtu éra mare in natiunea Dacia, in care

se versase unde-unde sub diferite numiri, pana candu a trebuit se intre intr'insulu si unu elementu Gotu.

Éta de unde dara simboluri celte, caractere celtiberiane, littere celto-grece in alfabetulu dacicu, pre care lu urmarescu de mai multi ani; éta de pre unde acesta lungire de vocale strabatendu in pronunciere pana la noi, in câtu se silésca pre cei ce alcauia unu alfabetu nou limbai nostre, se redice numerulu littereloru pana la 42; éta cum gassimu in limb'a nostra vorbe cari nu sunt nici grecesci, remase negresitu d'in Doriculu pelasgu, nici latine, venite cu colonizarea romana, nici slave, venite cu invasiunea bulgara; gassimu cuvinte eterogene la tote aceste elemente, caroru-a nu mai gassimu trasure in pronunciere si sensu de câtu prin fundulu Gallieloru, pre la Basci, si pre la Gallo-Bretoni, si oru mai fi pote pre unde ocaziunea nu ne-a dusu inca se le cercetámu.

Sè dau aci câte-va esemple numai, d'in memoria, despre cele ce le aflámu in Gallie.

S é c - h é d , seceta; m a m m , mama; k r á k , cracu; b r í z , breazu; s a c h , sacu; k a r r , carru; d e s k , dascalu; g o l o , голу; a i - t a , aide; g r i k , cricu.

Tote aceste vorbe sunt celtiberiane, precum vesselu si altele sunt gote. Ulisla ni pote procurá mai multu de aceste vorbe gote in limb'a nostra.

Celtii seu Keltii cari esperiasera atát'a lumea civilisata a vechimei, cari facusera una napadire cu numele de Gali seu Golli in Itali'a si Rom'a, de unde au luat atatea bogatie si atát'a auru, aveu si ei consciintia de vitedi'a lor, aveu si reputatiunea de bravi; si candu nu se mai bateau pentru dinsii, se bateau cá mercenari, cá bravi platiti, precum sub numele de Elvetiani i-amu vediutu in timpii moderni, batendu-se pentru cine li plateá mai bine.

Celtii Gallici, de unde pote si numele de Callici, se bateau cu acelu-a-si entusiasmu si in armatele

Illiriei si in armatele Cartaginei, contr'a Romaniloru, si in legiunile Romane, cá auxiliarii mai alesu, contr'a toturoru cari faceau resbelu cu Romanii; si coloniile aduse de Traianu d'in Spania seu Gallia, nu se poteau se nu aduca cu sinele si caracterele Celtiberiane de pre acolo de pre unde éra resiedinti'a lor; pre unde le vedemu in atatea inscriptiuni si pre monette Celto-Gallice.

Spre indata convictiune, se véda cine-va tabl'a XVI, XVII si XVIII d'in Recueil des Planches a lui Mionnet.

Romanii au potutu recrutá d'in remasitiile Celtiloru primitivi si chiaru in Dacia, de unde i recrutasse mai inainte si Pyrhu, regele Epirului, si Ptolemeu, Regele Egiptului, si alti regi ai Macedoniei si ai Traciei. Tax'a éra facuta pentru ori-cine: una bucata de auru, adeca unu stater de auru de voinicu, seu cum amu dice asta-di unu galbenu de omu; éra lui Antigone — candu s'au batutu pentru dinsulu cu capulu lor Biderios, candu s'au dusu cu tote familiile lor, femee si copii in serviciulu lui, — lui Antigone i-au luat totu unu pretiu si pentru femeele si pentru coplii lor.

Acestea ni le spune si Justinu, si Plutarchu in Pyrhu, si Pausania, si Polyen, si altii.

Eruptionile apoi ale Celtiloru d'in Gallia, omeni mari, decisi si seraci, au tienu veri-una duoi seculi bataie si jafuri, si prin Alpi si prin Carpati; nu scimu daca nepotii: inalti, pletosi, albeneti, nu voru fi fostu descendentii ai acelor Goli-Callici. — Cine li-a studiatu limb'a, cine li-a observatu obiceiulu!

Romanii prin Illirie au suppusu multi Gallo-Celti, Skordiki, Tauriski si altii. Gallo-Celti inse, numiti Bastarni, s'au tienu multu timpu intre Tissa, Carpati si Dunare, precum amu mai dñsu, apesandu pre Dacia sub jugu, si jafuiau cumplitu possessiunile Republicei Romane d'incolo de Dunare, mai cu séma érn'a candu inghietá Dunarea.

* Vedi Nr. trecutu alu „Fed.“

DDloru Var. Fabianu, Fábían Yaczi si Ales. Ferentiu, si se pote, că nefiindu lipsa de ei oru sã-i folosescă DDloru un u j u m e t a t e, s e u d o r a si unu anu.

Deci cu asta ocaziune vinu a esprimã — deocamdata numai — dorinti'a a mai multoru stimati contribuenti, că DD. Fabianu si Ferentiu sã nu siãdia pitulati langa undetiu cu potorasii nostri, pãntu-cã nu pãntu a c e a a m u c o n t r i b u i t u l a a c e l u s c o p u m a r e t i u, cã DDloru sã fruptifice aceia, ci bunului comunu, prin urmare, daca prin amenarea pre tempu nedeterminatu — pote ad calendã graecas — a adunãrii gen. respective nu este lipsa de sum'a contribuita prin noi, a c e a n u m a i d e cã t u s e s e s u b m i n i s t r e d i e p r e l a n g a c o n s c i e n t i o s a s i e s a c t a d a r e d e s e m a p u b l i c a, c o m i t e t u l u i g e n e r a l u d' i n P e s t a, cã a c e l u a fã r a a m e n a r e s e o p o t a e l o cã s p r e f r u p t i f i c a r e i n f o l o s u l u f u n d u l u i m e n i t u !

Afiu de lipsa a atrage pretiuit'a atentiune mai alesu a On. Dnu Iosifu Vulcanu si a on. publicu la acẽs'a cercustare!

Disei cã cu asta ocaziune amu exprimatui numai dorinti'a, sperandu cã DD. manipulantii, intielegundu de aici celea de facutu, nu voru sã ascepte d' i n p a r t e a c o n t r i b u e n t i l o r u a t e n t i a l t i p a s i m a i s e r i o s i i n a s t a p r i v i n t i ' a, c a r i i n c a s u l u r e n t i e n t i e i d e s i g u r u n u v o r u i n t a r d iã, cã c i : F r a t e n e f r a t e, d a r' b r a n d i ' a - i p r e b a n i.

La dorinti'a si provocarea aloru 14 contribuenti

E. L.

Borsia, in iuliu 1871.

(Fine.)*

e) Cu dorere debue sã marturisimu si sã recunosemu de una stavila a instructiunei poporale in scolele nostre grcat. confesiunale, negrigitia unoru preuti intru implinirea obligamintelor sacre impuse consciintei d'insiloru, parte de cãtra ins'a-si chiamarea loru, parte de cãtra man'a sbiciulata prin furtunele secliloru trecuti a manei nostre natiuni romane. Inse inainte de tote onore si recunoscintia exceptiuniloru demne de imitatiune; dar' cã se afla preuti romani, cari privescu scol'a cã pre unu canonu pentru sine, si pentru poporu, ẽr' pre invetiatori cã pre unu „malum necessarium“, nimenea d' i n t r e a c e i - a, c a r o r u - a l i e s t e i n c r e d i n t i a t a g r e u a m i s s i u n e d e a f i m a d u l a r i i n o r g a n i s m u l u o c a r m i u r e i s c o l e l o r u c o n f e s i u n a l e, n u v a p o t e n e gã. P e n t r u - cã, d o r e r e, s u n t p r e u t i, c a r i c u g e t a a - s i f i s a l v a t u c o n s c i e n t i a p r e u t i e s c a d e m u s t r a r e s i d e j u d e c a t ' a n e p a r t i n i t o r i a a r e s c u m p e r a t o r i u l u i n o s t r u p r i n a c e a, cã v o r u a d m i n i s t rã s a c r a m i n t e l e, s i n u s i - a d u c u a m i n t e, cã f i r m ' a p r e u t u l u i s u b c a r e a d e b u e s e - s i i m p l i n e s cã o f i c i u l u i n v i n e a d o m n u l u i e : „M e r g e t i i n t o t a l u m e a s i i n v e t i a t i t o t e p o p o r e .“

Prin urmare unu preutu, care este nepasatoriu facia de scola, acelu-a si-negricesce totu-odata si cele mai consciintose obligaminte ale sale facia cu omenimea si crescinetatea, facia cu natiunea si patri'a sa. Cãti preuti sunt, dorerea doreriloru, cari nu deschidu nisi'a scolei neci-candu alta-data,

*) Vedi Nr. trecutui alu „Fed.“

Tractatulul Daciloru cu Mithridate, regele Pontului, spre una eruptiune in Itali'a, despre care ni spune Justinu, ingrigeã Rom'a forte multu. Celtii Bastarni immultiti si impoterniciti forte in Dacia, striveau forte multu pre Dacia originari si vecinetãtãle Daciei, pãna candu est acelu miraculosu rege Dacu Boerebista, care se puse in capulu insurrectiunii totale dace, unu seculu si jumetate mai inainte de Decebalu, pre la anulu 60 inainte de Christu, si puse in gona pre Gallii Bastarni, cari acum numai erau Golii de alta-data.

De la Boerebista care a destrusu pre Bastarni, tiranii Daciei, a inceputu splendorea Daciei sub una noua forma, care a crescutu unu seculu si jumetate si s'a stinsu de una-data cu Decebalu, pre care lu admira istoria, s'a stinsu sub cea mai mare ostire ce a scosu Rom'a, luptandu-se cinci ani cu celu mai valorosu generalu-imperatu alu vechime i n c a p u !

Boerebista dupa batai'a Bastarniloru, s'a intorsu spre Boieri, altu tribu de Celti, pre cari i-a batutu curendu, ne mai remanendu de la d'insii de cãtu denumirea de boeri, perpetuata pãna asta-di. Daca acẽsta conjectura, pre care amu mai emis-u, se pare paradoxale, potu fi accusatu imprenna cu Lelewel, care crede, pre cãtu mi-aduncu aminte, ceea ce mi-amu inchipuitu eu. Vedi *É t u d e s N u m i s m a t i q u e s e t A r c h e o l o g i q u e s*, p a r L e l e w e l.

Tote aceste rasse galice s'au contopitu in Carpati cu Dacia.

Pre langa caramidile si petrele cu simboluri, caractere si littere pre cari le credu dace, adeca celte, celtiberiene si celto-grece, cu elementu forte micu gotu primitivu, adaugu si cãte-va monette dace d' i n c o l l e c t i u n e a m e a fã r a s e a l e r g u l a n i c i - u n u c a t a l o g u, l a n i c i - u n u d e s e n u d e m e d a l i e p u b l i c a t e d e a l t i i s i g a s i t e a i r e a d e cãtu i n D a c i ' a. A c e s t e p u c i n e m e d a l i e l e a l e g u d' i n c o l l e c t i u n e a m e a m a i c a r a c t e -

decãtu numai candu se infacisidia protopopulu la esamene. Nu se ingrigescu de portarea si silinti'a docentiloru, nu despre cercetarea regulata a scolei, nu-si sfarma capulu despre curatieni'a edificiiloru scolare, repararea sãu d' i n n o u r e d i - c a r e a a c e l o r u - a - s i, n e c i cã v i s e d i a, cã s e c a s c i g e c e - v a f o n d u s c o l a r i u; a c e s t a o s t e n e l a o p r i v e s c u z a d a r n i c a. B a c e e m a i m u l t u, a u n e - o r i f a c u p r e a d v o c a t i i p o p o r u l u s p r e a - i e s c u sã n e p a s a r e a s i n e g r i g i n t i ' a f a c i a c u s c o l a. A p o i u n d e e s t e i n c r e d i n t i a t a c o n d u c e r e a s c o l e l o r u c o n f e s i u n a l e a s t o r - f e l i u d e p r e u t i, c e e f e c t u a r' p o t e a v e o r d i n a t i u n i l e s i c e r c u - l a r i e l e o r d i n a r i a t e l o r u, r o gã r i l e s i i m p u l p a r i l e p r o t o p o p i l o r u a d r e s s a t e cãtra d'insii, pãntu de a-i sterni d' i n l e t a r g i ' a m o r t i i s p i r i t u a l e, i n c a r e a v a cã d e n e s m i n t i t u s i t u r m ' a s p i - r i t u a l e, i n c r e d i n t i a t a p a s c e r e i d' i n s i l o r u. B a c a t e d i u a a f i r mã, cã s e a f l a i n t r e p r e u t i u n i i, d e - s i p u t i e n i, c a r i c u g e t a cã d e s' a r p r e f a c e s c o l e l e c o n f e s i u n a l e i n s c o l e c o m u n a l e, a r' d e - v e n i c r u t i a t i d e o s t e n e l ' a d e a - s i m a i s f e r mã c a p u l u s i c u t r e b ' a s c o l e l o r u, s i d e a s u p r a v e g h iã p r e s t e i n s t r u c t i u n e a p o p o r a l a.

f) Stagnãdia progresulu instructiunei poporale si d' i n c a u s ' a, cã u n i i d' i n t r e d o c e n t i i n o s t r i n ' a u c u a l i f i c a t i u n e a r e c e r u t a, ẽr' u n a p a r t e i n s e m n a t a a d o c e n t i l o r u p r i v e s c u c h i a m a r e a l o r u n u m a i d e u n u m e d i l o c u n e p r e t i u i t u p e n t r u c a s c i g a r e a p a n e i d e t o t e d i l e l e, s i n u s e n e s u e s c u a - s i f a c e o p r o f e s s i u n e d' i n c h i a m a r e a l o r u, c a r e i - a s e - s i s a c r i f i c e i n t r e g a v i e t i ' a, n u n u m a i p e n t r u - cã l i s u b m i n i s t r e d i a m e d i l o - c e l e v i e t i e i; c i p e n t r u - cã d' i n c o n v i n g e r e s i - a u a l e s u a t a r e p r o f e s s i u n e. D o c e n t i i, d a c a v o i e s c u a s i - i m p l i n i c h i a m a r e a l o r u c u s c u m p e t a t e, d e b u e s e l u c r e i n s f e r ' a o f i c i u l u i d' i n c o n - v i n g e r e a, cã d' i n s i i s u n t c h i a m a t i d e l a p r o v e d i n t i a cã u n u f a c t o r u p o t e r n i c u p e n t r u c o n s t r u i r e a e d i f i c i u l u i m a r e t i u a l u u n u i v i t o r i u m a i f e r i c e a l u n a t i u n e i r o m a n e. A d e v e r a t u, cã d o c e n t i i n o s t r i s u n t p r o v e d i u t i c u s o l u t i u n i f o r t e i n s e m n a t e, s i n e c i - d e - c u m c o r e s p u n d i e t o r i e s a r c i n e l o r u i m p r e u n a t e c u c h i a m a r e a d' i n s i l o r u; i n s e d a c a v o r u c o r e s p u n d e c u c o n - s c i e n t i o s i t a t e m i s s i u n e i i n v e t i a t o r e s c i, d e s i g u r u n a t i u n e a s i p o p o r u l u v a s e i a p r e t i u i f o s t e n e l e s i s a c r i f i c i e l e a d u s e p r e a l t a r i u l u n a t i u n e i p e n t r u d e s v o l t a r e a r e l i g i o s a s i i n t i e l e s u a l e a t e n e r i m e i f r a g e d e a a c e s t e i s p e r a n t i e, p r e c a r e a s e b a s e d i a v e n i t o r i u l u n a t i u n e i r o m a n e. — P r e u t i i s i i n v e t i a t o r i i s u n t, i n s e n u l u n a t i u n e i r o m a n e, a p o s t o l i i s p i r i t u l u i n a t i u n a l u, e i s u n t c h i a m a t i a r e s p a n d i i n s c o l a s i b e s e r i c a l a m i n ' a c i v i l i - s a t i u n e i n a t i u n a l e, s i d e l a i m p l i n e a a c e s t e i c h i a mã r i s a n t e n u d e b u e s e - i r e t i e n a n e c i m i s e r e t a t e a, n e c i a l t e o b s t a c l e, cã r i l e p u n u p o t e r n i c i i d' f l e i i n c a l e a p r o g r e s u l u i c u l t u r e i n a - t i u n a l e; b a n e c i i m p r e g i u r a r e a t r i s t a d e b u e s e l i i n t i m i d e z e z e l u l u i n t r e p r i n d i e t o r i u, c a n d u v e d u, cã p o p o r u l u c e l u n e p r i c e p u t u, n e i n t i e l e g u n d u - l i i n t e n t i u n e a s a l u t a r i a, c a r e a o a u f a c i a c u s c o t e r e a g e n e r a t i u n e i t e n e r e d' i n l a b i r i n t u l u i n t u - n e c o s u a l u n e s c i i n t i e i, e l u i n s u - s i, p r i n n e p a s a r e a s a p u n e p e d e c e i n c a l e a p r o g r e s u l u i c o n d u c a t o r i u cãtra l i m a n u l u m a n t u i r e i n a t i u n e i r o m a n e. — A s i e e ! s e n u s e l a n c e d i e s c a z e l u l u d o c i n t i l o r u n e c i p r i n i m p r e g i u r a r e a cã d' i n s i i n u v o r u c u l e g e f r u p t e l e o s t e n e l e l o r u, n e c i l e v o r u g u s tã; c i s e l u c r e s i s e a s u d e s t a t o r n e s c e s e i n c a m p u l u c u l t u r e i n a t i u n a l e, n u - t r i t i d e c r e d i n t i ' a f i r m a, cã g r e u t i u l u d e i n v e t i a t u r a c a r e l u v o r u s e m e nã i n a n i m e l e f r a g e d e a l e t e n e r i m e i, v a a d u c e f r u p t e i n d u l c i t o r i e d e v i e t i a r o m a n u l u i i n s e t a t u d u p a s c i e n t i a. A p o i s e n u s e i n s i e l e d o c e n t i i n o s t r i c u s p e r a n t i ' a i l l u s o r i a, cã d o r a p r i n p r e f a c e r e a s c o l e l o r u n o s t r e c o n f e s i u n a l i i n s c o l e c o m u n a l e l i s' a r' i m b u n e t a tã s t a r e a m a t e r i a l a, s i l i

ristice spre sustinerea celoru ce conjecturezu asupr'a caramideloru si petreloru de la Slonu-Colib'ã-Vechia, copiate, sãu mai bine d'icundu, calcate de mine insu-mi cu cea mai mare scrupulositate; aceste pucine medalie le impartu de-una-cam-data in doue categorii: celto-iberice si celto-grece, adaugundu numai protestarea mea contra credintiei seicutorulu numismatu Duchalé, care dã monette celtiberane Panoniei in parte, si unindu-me in acẽsta privintia numai cu multu eruditulu numismatu Polonesu Lelewel, cã adeca acele monette sunt celte si nu apartieniu numai Panoniei.

Pentru partea a dou'a, cele celto-grece, numai este nici-una induoela cã ele sunt imitatiuni dupa cele grecesci, ale Macedoniei, ale Traciei, ale insulei Rhodos, printre cari atãtu celto-grece cãtu si celto-iberiane unele sunt creatiuni pure in Dacia.

Sẽ-mi fie permis a numi aci aceste monette in genere d a c e s i g e t e, p e n t r u cã a tãt ' a o s e b i r e e s t e i n t r e d i n s e l e cã t a o s e b i r e a f o s t u i n t r e D a c i s i G e t i, s i cã t a d e o s e b i r e e s t e i n t r e R o m a n i s i M o l d o v e n i, s i cã t a o s e b i r e a f o s t u s i i n t r e m o n e t e l e a c e s t o r u - a. G e t i i l o c u i n d u cã d e p r e l a g u r e l e I a l o m i t i e i pãna l a M a r e a - N e g r a, p r i - m i n d u i n t o t e t i p u r i l e l o r u, i m p r e n t a t i p u r i l o r u g r e c e, s i c e i d' i n D a c i ' a d e s u s u c o n s e r v a n d u - s i m a i b i n e t i p u l u c e l t u p u r u, pãna candu a implantatu in elu tipulu latinu prin imitatiuni ale moneteloru republicei si chiaru ale Imperiulu pãna pre la Thiber, dupa observatiunile mele. Amu d' i s u pãna candu, p e n t r u cã d e - s i n u a m u p r e c e s e m e b a s e z u cã s e a f f i r m u c u L e l e w e l s i a l t i i cã C e l t i b e r i a n i i a u b a t u t u m o n e t t a d e a u r u s i a r g i n t u c u 6 0 d e a n i m a i i n a i n t e d e a b a t e r e p u b l i c ' a m o n e t t a i n a s t e d o u e m e t a l u r i, p e n t r u cã a c e s t u i n t e r v a l u s' a t r e c u t u d e l a e p o c ' a b a t a e i d e a r - g i n t u i n r e p u b l i c ' a r o m a n a pãna l a b a t a i ' a m o n e t t e i d e a u r u i n r e p u b l i c a, s i n u s e i u c u m s e i e a c e s t u i n t e r v a l u s i p e n t r u e p o c h ' a c a n d u C e l t i b e r i a n i i s i - a u b a t u t u m o n e t t ' a i n a s t e d o u e m e t a l e, — c o n v i n u cã C e l t i b e r i a n i i m e r i d i a n i a u b a t u t u

s'ar' crot unu viitoriu mai ferice, pãntu cã i asiguru cã striformandu caracterulu scoleloru, s'ar' striformã si personallu invetiatorescu, fiindu-cã au stapanii d'ilei destui hamisiti, cari ascepta cu gurele cascãte dupa farmiturele ce cadu de pre mes'a domniloru.

Èr' in casu, candu toriutele eveniminteloru precalulate, dar' de cãtra noi inca neprevãdute, ar' nabusi intr'atãt'a terenulu causei scoleloru nostre confesiunale, cãtu cu aplicarea totoruru armeloru immanuate de cãtra zelulu natiunale n'amu potẽ sã salvãmu caracterulu confesiunale alu scoleloru nostre romane: pre preuti si docenti i-va consolã consciinti'a, cã n'au depusu armele si n'au tradatu caus'a d' i n l a s i t a t e i n m i d i l o c u l u l u p t e i, c i cã a u p e r d u t u l u p t ' a d' i n c a u s ' a cã c o n t r a - l u p t a t o r i i a u f o s t u m a i n u m e r o s i s i a u d i s p u s u d e m e d i l o c e s i a r m e r e s b e l i c e m a i r a f i n a t e; s i i n a c e s t u c a s u i n c a n u m a i l u p t ' a, d a r' c a u s ' a n a t i u n a l a n u v a f i p e r d u t a; p e n t r u cã n u m a i u n a a r i p a a f a l a n g e i l u p t a t o r i l o r u i n c a s t r e l e s a n t e i c a u s e n a t i u n a l e v a f i a t a - c a t a, d a r' c e n t r u l u o s t e i n u m a i a t u n c i v a f i a t a c a t u s i c a u s ' a n a t i u n a l a n u m a i a t u n c i p e r d u t a, c a n d u R o m a n i s m u l u a r' d e v e n i a t a c a t u s i d e v i n s u, n u p r i n a r m e l e i n i m i c u l u i, c i p r i n v e n d i a r e a m a r s i a v a s i t r a d a r e a i n f e r n a l a a c o n d u c a - t o r i l o r u o s t e i. A p o i s e s c i a o r i - s i - c i n e: cã t e r e n u l u c e d a t u p r i n t r a d a r e i n c a m p u l u l u p t e i n a t i u n a l e n e c i c a n d u n u s e v a p o t e r e c a s c i gã, d a r' t e r e n u l u p e r d u t u d u p a l u p t a r e s o - l u t a l u - v o r u r e c a s c i gã o d i n e o r a s t r a n e p o t i i n o s t r i l u p t a t o r i p r e t i e r e n ' a m o r m i n t e l o r u s t r a m o s i l o r u l o r u, p r e c a r e a u d a n - d u - o c u l a c r i m e l e r e c u n o s c i n t i e i p i e v o r u f a c e s e t r a s a l t e o s s a m i n t e l e s t r a b u n i l o r u i n d i u ' a c e a d e b u c u r i a, c a n d u s o - r e l e R o m a n i s m u l u i a d e v e r a t u v a s e s t r a l u c e s c a p r e s t e t o t e a n g h i u r i l e l o c u i t e d e s t r a n e p o t i i d i v u l u T r a i a n u.

g) Cã sã potã progresã instructiunea in scolele nostre confesiunale, dupa parere mea ar' fi de lipsa, cã si preste scolele nostre sã supravegheze inspectori confesiunali cu acelu-a-si zelu si cercu de activitate, precum o facu acẽs't'a inspectori scolaru denumiti de guvernul pentru intemeierea scoleloru comunale sãu comune si supraveghearea a supr'a celoru confesiunale; deci ar' fi lipsa neaperata, cã si noi sã avemu inspectori scolaru diecesani, cã nu numai prin cercularie si ordinatiuni sã se guvernede scolele, ci sã se faca excursiuni si visitatiuni scolare in fia-care scola d' i n g r e m i u l u d i e c e s e i p r e r o n d u. D e u n a p a r t e n u m a i a s t u - f e l i u s' a r' p o t e i n f o r mã p r e d e p l i n u o cã r m u i r e a d i e c e s a n a d e s - p r e s t a r e a s c o l e l o r u, ẽr' d e a l t a p a r t e s' a r' c o n v i n g e s i p o - p o r u l u, cã n u n u m a i p r o t o p o p i i s i p r e u t i i l u - n e c a g e s c u c u f e l i u d e f e l i u d e o r d i n a t i u n i s c o l a r i e, c i cã a c e l e a s u n t r e s u l t a t u l u i n t e n t i u n e i b i n e - f a c u t o r i e a c o n d u c a t o r i l o r u b e s e r i - c a n i a i n a t i u n e i r o m a n e s i a g u v e r n e l o r u d i e c e s a n e, f a c i a c u c r e s c e r e a p o p o r u l u r o m a n u.

h) Impedeca progresulu in scolele nostre si miserita- tea preutiloru si' a protopopiloru, mai vertosu in partea transilvana a diecesei gherlane; d' i n t r e c a r i m a i n u m a i a c e i - a s e b u c u r a d e u n a s t a r e m a t e r i a l a m a i b u n a, c a r i s p e c u l e d i a c u a r e n d i, s e u a u e r e d i t u d' i n m o s i s i s t r a m o s i a v e r e; ẽr' u n i i c a r i s u n t d e v o t a t i e s c h i s i v u s u b l i m e i c h i a - mã r i p r e u t i e s c i a b i e v e g e tã d i a d' i n d i i n d i, s i a b i e s u n t i n s t a r e d e a - s i c r e s c e f a m i l i ' a, p e n t r u - cã v e n i t u r i l e p r e u t i m a i n o s t r e s u n t t o t u a s i e d e b a g a t e l e, p r e c u m a f o s t u i n a i n t e d e a c e s t ' a c u d e c e n t e, l u a n d u a f a r a s u b s i d i u l u e r a r i a l e, d' i n c a r e i n c a n u s e i m p a r t e s i e s c u t o t i i n f i a - c a r e a n u, c i n u - m a i a l t e r n a t i v e; p r o t o p o p i i d' i n d i e c e s ' a G h e r l e i s u n t e s c h i s i

monetta de auru si argintu pãna sã nu bata republic'a, imitandu pre Greci si cele-lalte popore orientali cu cari erau in contactu.

Cu celto-grecele dace inse n'a fostu totu asiã, pãntu cã vedemu necontestatu multime de monette de argintu si auru in Dacia, imitatiuni grossolane dupa monettele lui Philippu II. alu Macedoniei, ale lui Alessandru III., ale lui Philippu III. si ale lui Lissimachu alu Traciei, cã-ci aurulu abundã in partile locului de la Philippu II., si, ẽra se vede, forte raru in Rom'a.

Astu-felu dara, pãntu cã aci nu facu una diatriba numismatica, ci cautu numai dovedi cã elementulu celtu, in diferite nuantãle ale lui, abundã in Dacia si compuneã fondulu tipulu dacu; me marginescu a dice cã celto-grecii, Getii, imitau mai bine sãu mai reu tipulu si caracterele grece; ẽra celto-iberianii, Dacia de susu, imitau ẽra tipulu si caracterele latine, neperdiendu nici-unii nici-altii simbolurile celte primitive, comune si unoru-a si altoru-a, mai multu inse Daciloru de susu. Astu-felu, de esemplu calulu simbolicu alu Celtiloru nu s'a perdutu de locu in Dacia pãna la conquista; elu se vede pre tote monetele dace cele mai aduncu in vechime, mai bine sãu mai reu inchi-puitu pre diferite metaluri, pãna chiaru la monstruositate, si calaretiulu celtu, este tipulu neaperatu pre monetele Daciei insocitu de diferite simboluri: balaurulu mai alesu, si cãte-una-data si vasculu celtodruidu. Printre aceste simboluri, littere isolate, necunoscute, si printre legendele osandite de Mionnet si de altii cã barbare, se lamurescu cãte-va caractere necontestatu dace, caroru-a pote intr'una d'i, veri-unu ingeniosu archeologu, sã li preciseze valoarea si sã le claseze in alfabetu.

C. Bolliacu.

(Va urmã.)

cu totul dela participarea d'in acestu subsidiu, cá parochi, ci percipiédia numai vechiulu salariu Bobbianu, care de-si in cátu-va s'a urcatu, totu-si nu remuneredia neci baremu o parte a greutătilor impreunate cu oficiulu protopopescu, ci se consuma in spesele cancelariale si de caletorie, fiindu-cá acestu salariu n'a fostu croitu pentru tempulu presentu, candu d'insii debue sè tiene cancelaria regulata, sè faca visitatiuni scolare si alte excursiuni oficiose, cari nu sunt tote remunerate prin diurne, ci pentru acelea tempuri candu intr'unu anu de a-mirarea cerculá câte-va ordinatiuni diecesane. — Asemenea s'a immultitu si agendele parochiloru prin visitare si catechizare in scolele populare, caroru obligaminte paroculu, lipitu de cornele plugului, de furca si de sapa, nu pote coresponde neci-de-cum cu acuratetia, ci numai cu inapoierea economiei sale, d'in carea resultédia pana de tote d'ilele a familiei preutiesci. Acestui ren nu i se pote cascigá remediulu vindecatoriu numai prin regularea parochiloru si dotarea preutiloru de cátra statu cu solutiuni amesurate sarcinei si chiamarei d'insiloru. Acést'a ar' pretinde dreptatea si ecuitatea; pentru-cá daca statulu a imbunetatu solutiunile oficialiloru civili, amesuratu agendelor, impregiariloru si esegintiloru evului, ore nu pretinde dreptatea, cá si solutiunile preutiloru, cari prestédia statului, patriei si tronului servitie tocmai de asié insemnătate cá si oficialii politici ai statului, sè se imbunetatiésca amesuratu cerintiloru evului?

i) Pregatesce caderea caracterului confesionalu a scoleloru nostre gr. cat. si acea impregiarare trista, cá inteligintia nostra mirena, locuitoria pre la sate, e cu totul nepasatoria facia cu totu ce miroasa a tamaia (onore si recunoscintia exceptiuniloru, rari nantes in gurgite vasto), adeca ce e in nesu cu beseric'a si religiunea; pentru-cá de si sunt, acésta tagma de omeni, carturari, totu-si in locu sè indenne pre poporulu tieranu cá sè invetie carte, spre a est' d'in iadulu pámentescu alu nesciintiei, lu-indemna sè remana prevalitu in molulu necrescerei spirituale. De altmintrea nu ne cuprindia mirare, pentru-cá astu-feliu de omeni, fiindu mai toti in soldulu streinului, care i folosese cá pre nisce unelte spre faurirea armelor folosinde pentru devingerea causei nostre nationale, sunt neamicii besericei, religiunii, altariului, ai prescuriloru, scolei, serbatoriloru romane. Acesti-a numai preutu si docente romanu sè nu védia; inse, dorerea doreriloru, ei urescu si pre dulcea loru mama natiunea romana. Acesti-a sunt omeni lucratori totu-de-un'a d'in calculu si interesu privatu si voru fi cei d'antái, cari voru indemná, mituiti de stapanii loru, pre bietulu poporu romanu cá sè-si predèe scol'a de comuna séu de scola de statu; dar' d'insii nu si-aducu a minte, cá unelte, fia cátu de polcite si rafinate, ajungu cu tempulu la tergula asié numiteloru zaloge si in urma le consuma in rugina.

Enumerandu eu, d'entre celea multe, unele cause cari impedece progresulu doritu alu instructiunii in scolele nostre confesionale romane si care sapa mommentulu aceloru-a-si, totu-odata am mentiunatu si factorii principali, a caroru-a activitate neinterupta debue sè se intrunese in modu conglasatoriu spre a sustiené nescirbatu caracterulu confesionalu alu scoleloru nostre romane si spre a conduce pre bietulu poporu romanu, prin vehicululu instructiunii populare, la acelu gradu alu crescerei si culturai, care lu-pretinde cu tonu stentoricu geniulu evului nostru dela fia-care natiuna, carea voiesce a cuprinde locu in concertulu natiuniloru Europei civilizate. Inse sfer'a de activitate a factoriloru chiamati spre crescerea poporului, prin scole confesionale, mai cu precisiune o va poté demarcá numai si numai unu **Congressu mixtu besericescu**, pentru acea inchiaiu cu dorirea: „Ada Domne si imperati'a congressului mixtu besericescu alu provinciei metropolitane gr. cat. romane de Alb'a-Juli'a.“

Alimpiu Barboloviciu,
v.-protopopulu gr. cat. alu tractului Giulei.

VARIETATI.

* († Necrologu.) Comitela Carlu Zay de Ciomoru au repausatu in 8. octomvre a. c. Acestu slovacu,

ca unu renegatu de cellu mai grosu calibru, au fostu cunoscutu ca unu aprigu inimicu alu principiulu de natiunalitate candu erá vorb'a sè fia aplecatu a fara de magari si la alte popore d. e. la slovaci ori la romani. Zay Károly au fostu inspectoru generale alu Luteraniloru d'in Ungaria, si ca atare au contribuitu multu spre magariarea slovaciloru de confesiunea augustana, d'ia care cauza au fostu persona invisissima vechiloru sei connationali slovaci, inse cu afátu mai pretinutu de magari, cari i-au sciutu remunerá tristele servitie. — Ddiu sè-i erte peccatele! si sè feresca pre biet'a natiune slovaca de assemene fii degenerati.

* (Fometea in Persia.) Ambasadorulu persianu d'in Londra sustiene, cá naratiunile despre fometea d'in Persia nu sunt numai esagerate ci chiaru nefundate. Seirile d'in India asupra starei de lucruri d'in imperiulu Persiei sunt inse pre unanime pentru a poté crede aceste desmintiri oficiali. Astu-feliu „Times of India“ scrie: „Fiindu cá recolt'a a fostu rea in provinci'a Faristanu, cea mai fertila d'in Persia, nefericitii locuitori ne mai potendu-si procurá panaa nici prin vinderea copiiloru, au parasitu patri'a loru si s'au refugiatu in orasie departate. In Kirman pretiulu gráului a ajunsu de noue ori mai mare de cátu in timpulu normalu. Autoritátile au fostu constrinse prin plangerile celoru flamendi, sè caute gráu prin tote casele si magazinele si sè-lu sequestreze pentru a se vinde seraciloru. — In Kieman mortalitatea este grozava. Cátu despre Iesd, pamentulu n'a produsu de cátu bumbacu si Opiu, nici unadata gráu; si astu-feliu se importa gráu d'in Schiras, Kirman si Ispahan. Fiindu cá aceste orasie nu mai esportau gráu d'in anulu trecut, se pote inchipuf miseri'a d'in Iesdu. Cu tote cá 20—30,000 d'in locuitorii orasiului au plecatu, totu-si cei cari au remasu vindu cu mica pretiu copii loru. In primulu periodu alu fometei omenii si-sustineau vieti'a cu carne de camile, asini, cai si pisice; candu se epuisa acestu nutrimentu animalu, multi nenorociti d'in clas'a de josu incepura a furá copii si a-i manca.“ Chiaru de va trebui a se scádè ce-va esageratu si d'in acésta descriere, negresitu cá totu va remané unu restu inspaimantatoriu de miseria. Persianii, cari resiedu in India, organizéza subscripitiuni pentru a veni in ajutoriulu compatriotiloru loru, atátu de greu cercati.

* (Unu accidentu infioratoriu) s'a intemplatu in menageria lui Heidenreich la 1 septembrie dupa cum se scrie d'in Orelu „Gazettei rusesce.“ Prin afisuri publiculu se anuciase, cá la 8 ore sér'a va fi una representatiune marc, in timpulu carei-a voru fi nutrite animalele si candu dlu Heidenreich voiesce a arétá art'a si poterea sa cá imblanzatoriu de animale. Unu publicu destulu de numerosu venise spre a asistá la acésta representatiune. Nutrise degiá sierpii si glumise pucinu cu ursulu americanu. Se apropiá apoi de colivi'a leului, care tocmai in acelu momentu devorá cu lacomia una bucata de carne. Elu deschifara frica usi'a coliviei. Inse candu luá carnea de d'inainte-i, leulu deveni furiosu. Ochii se implura cu sange, se arunché cu unu urletu ingrozitoriu asupra nefericitulu Heidenreich si i infipse dintii in partea stanga a corpului, carui-a cu hainele i rupse si una bucata de carne si i-a sfarematu sir'a spinarei. Ajutorulu Dlu Heidenreich si servitorii alergara intr'ajutoriu si isbutira a scote pre nenorocitulu fára simtiri si plinu de sange d'in ghiarele animalului. D'in fericire omenii au inchisu inca la timpulu usi'a coliviei si au impede-catu astu-feliu efraciunea leului. Asistentii stau immamuriti de groza. Multe dame leánuara. Toti alergau la singura estre ce existá, cu care ocazione s'a ivitu una neorenduila si indeciela groznica, in care multi au fostu vatamati destulu de tare, si altii si-perdura orologesi pungi de bani. Heidenreich mori a dou'a di in urm'a raneloru sale.

* (La nrlu presinte) allaturámu col'a de pnumeratiune la „Amiculu Poporului,“ calindariu pre an. 1872, edatu de dlu V. Romanu.

Sciri electrice.

Zagrabia, 16 octomvre. Fostulu primariu d'in Carlstadt, Fabiani, e incarceratu si pre-datú tribunalulu martíalu.

Zagrabia, 16. octomvre. in regimentulu ogulianu pacea e restabilita pre deplinu. Regimentele confinariale se porta in modu esemplariu. Antoniu Starcevicu si nepotulu seu sunt arestati in casele celoru compromisi se continua cercetarile si scrutarile. — In cerculu partidei nationale se observa consternatiune mare. Se d'ice, cá la Starcevicu s'ar fi afátu una multime de scrisori, cari tradeza legaturele sale, ce se estindu si preste marginele monarchiei si descurcu firele activitaté sale la Petrupole si Parisu.

Viena, 16. octomvre. Foiele de adi demnetia éra sunt pline cu combinatiuni despre crisa presinte, inse nu ni aréta neci cea mai mica delucire positiva despre directiunea si resolverea, carea o va avé. „N. fr. Pr.“ si „Tagblatt“ vorbesce despre una apropiare intre Beust si Hohenwart, despre una noua compunere a ministeriului, — tote aceste inse sunt numai combnatiuni desierate, pentru-cá Beust si Hohenwart de optu d'ile n'au vorbitu de locu. Fapta inse e, cá abié asta-di se proiectatu respunzulu la adresa cehiloru.

Praga, 16. octomvre. Tote foiele cele anuncia, cá actiunea impacatiunii nu va suferi neci una conturbare. Rescriptulu dietei va ura celu multu in 2 pana in 3 d'ile. Conducator feudaliloru si ai cehiloru confereza impreuna neinteruptu intr'unu modu forte batetoriu la cehi.

Viena, 17. octomvre. Schmerling fu primitu de doue ori in audientia la imperatulu. Sa asigura, cá Majest. Sa a ascultat cu placere preterile lui Schmerling despre situatiune.

Praga, 17. oct. Diuariele cehe d'icu in editiunea loru de sera, cá situatiunea se intorce spre bine si impacatiunea e asigurata in totalitatea n'au Beust remane.

Viena, 18. oct. Revolverea crisei pare a nu urmá asié curendu; asta-di situatiunea e neschimbata. Marele consiliu ministeriale s'a tiennutu, daru nu s'a adusu neci una decisiune. Hohenwart avé asta-di una audientia lunga la Majestatea Sa.

Burs'a de Vien'a de la 18. octomvre, 1871.

5% metall.	57.20	Londra	118.—
Imprim. nat.	67.25	Argintu	118.—
Sorti d'in 1860	97.30	Galbenu	5.66
Act. de banca	768.—	Napoleond'or	9.47
Act. inst. cred.	288.50		

Concursu.

Devenindu vacantu postulu de invetiatoriu comunu confesionalu d'in comun'a Maieru, in districtulu Naspadé prin dimisiunarea fostulu invetiatoriu Vasiliu Popu, se escrí prin acést'a concursu pana in 25. octobre a. c. Emolumentele impreunate cu acetu postu sunt: salariu anuale de 200 fl. v. a., quartiru liberu, de care se tiene si o gradinuta apoi patru orgii de lemne. Doritorii de a primi acetu postu au de a documentá, cá au absolvitu cursulu pedagogicu la vre-unu institutu preparandiale romanu cu succesu bunu, au avutu portare morale buna, cá-su de confesiunea gr. cat. cá pre langa limb'a materna mai sciú inca un'a d'in limbile patriei, germana ori magiara. Cei ce au mai servitu invetiatori cu succesu laudabile si portare buna, si sciú la cantárele besericesci se voru preferi.

Suplicele astu-feliu instruite sunt a se tramite presiedintelu senatulu scolasticu comunale confesionalu Maieru pana la terminulu disu.

Maieru, in 8. octomvre 1871.

Basilu Grozescu,
Parochu gr. cat. presiedinte alu Senat.
scol. com. confes.

Propriet., edit. si red. respundiet.: **ALES. ROMANU**

„ALBIN'A“

Institutulu de creditu si de economii.

Terminulu pentru subscrierea de actiuni la „Institutulu de creditu si de economii „ALBIN'A“ se prolungesece prin acést'a pana in 30. noemvre calind. nou a. c. cu acelu adausu, cá alta prolungire nu va mai urmá la nici una intemplanre.

Conditiiunile remanu cele cunoscuté.

Sibiu, 15. octomvre 1871.

Comitetulu fundatoriu.